

JANUSZ KORCZAK, ANA DUŠA

KRALJ MATEVŽEK PRVI

9+

Dramska predstava

9+

Režija **Anja Suša**

Literarna predloga **Janusz Korczak**

Dramatizacija **Ana Duša**

Dramaturgija **Petra Pogorevc**

Scenografija, kostumografija **Maja Mirković**

Aranžmaji in zvočna podoba **Laren Polič Zdravič**

Koreografija **Damjan Kecojević**

Oblikovanje svetlobe **Mats Öhlin**

Lektura **Irena Androjna Mencinger**

IGRAJO

Pripovedovalec **Primož Ekart k. g.**

Kralj Matevžek Prvi **Voranc Boh**

Felek **Rok Kunaver**

Kraljica Klu Klu **Zala Ana Štiglic k. g.**

Ministrski predsednik, General, Sovražni poveljnik **Nina Ivanič**

Vojaški minister **Urška Hlebec**

Pravosodni minister, Vojak, Sovražni vojak **Jan Bučar**

Partizanski pevski zbor **Josip Drabik Jug, Lovro Jakopina,**

Dušan Kulovec, Zvone Logar, Daro Majcen, Ignacij Marinko,

Tonček Marn, Anton Potočnik, Jožef Rožkar, Vincenc

Tomažič, Mihael Usenik, Valentin Zibelnik

Korepetitor zbor **Iztok Kocen**

Vodja predstave in oblikovalec zvoka **Emil Koprivo**

Lučno vodstvo **Srečo Brezovar**

Scenska tehnika **Klemen Sašek, Darko Nedeljković**

Izdelava scene, rekvizitov in kostumov

Zoran Srdić, Izток Bobič, Polona Černe, Zala Kalan,

Sandra Birjukov, Marjetka Valjavec, Tereza Ondrušková,

Mojca Rodman, Špela Ulaga, Vladson, Uroš Mehle,

Domoprema Bobnar, Čevljarstvo Peta

Maska in garderoba **Nina Jordanovski, Daša Jordanovski**

Zahvaljujemo se udeležencem delavnic na/v OŠ Kašelj, OŠ Prestranek,
Vzgojnem zavodu Planina in Lutkovnem gledališču Ljubljana za neprecenljiv
prispevek k razumevanju obravnavane teme.

RAZVEDRILO / MISEL DNEVA

»Otroci niso neumni. Med njimi ni nič več trapcev kot med odraslimi. Kako pogosto jim vsiljujemo nesmiselne, nepremišljene in nepraktične zapovedi, ki jih utemeljujemo zgolj s pravičniškim plaščem starosti. Modri otrok zaprepadeno ostrmi, če se sreča z agresivnimi, senilnimi, žaljivimi nesmisli odraslega človeka.« — Janusz Korczak

OSEBNOSTI

Janusz Korczak. Foto: neznan.

JANUSZ KORCZAK 1878–1942

Janusz Korczak (literarni psevdonim Henryka Goldszmita) je bil eden najbolj znanih poljskih pisateljev za otroke, otroški zdravnik, reformator na področju otroške pedagogike in vodja sirotišnice Dom Sierot za judovske otroke med obema vojnoma. Rodil se je v Varšavi na Poljskem leta 1863 v judovski družini srednjega razreda. Leta 1911 je ustanovil Dom Sierot. Ustanovo je vodil po lastnih načelih: ta so temeljila na prepričanju, da so otroci enakovredni del družbe, ki znajo in hočejo sodelovati v pomembnih družbenih procesih. V sirotišnici je tako ustanovil »otroško demokratično republiko«, v kateri so otroci o vseh pomembnih vprašanih odločali enakopravno z odraslimi. Dom Sierot je tako deloval na utopični ideji brezrazredne družbe, v kateri ni socialnih neenakosti in kjer so vsi ljudje enakopravni.

V sirotišnici so ustanovili otroški parlament in sodišče ter v sodelovanju z dnevnikom *Naš pregled* izdajali otroški časopis *Mali pregled*. Ko se je začela druga svetovna vojna in so nemški vojaki zasedli Varšavo, so vse Jude, ki so živeli v mestu, preselili v Varšavski geto – ograjeni del mesta, v katerem sta vladali huda revščina in lakota; ljudje niso smeli prosto odhajati in prihajati iz geta, niti niso smeli delati, kar so hoteli, temveč so morali živeti po navodilih nacističnih vojakov. V getu je bilo poleg Korczaka tudi približno 200 gojencev njegove sirotišnice. 5. avgusta 1942 so ponje prišli vojaki, da bi jih odpeljali v koncentracijsko taborišče Treblinka. Korczaku, ki je bil pomemben in priznan pisatelj, so ponudili pomilostitev: če bi jo sprejel, bi verjetno preživel drugo svetovno vojno. A Korczak se ni hotel ločiti od »svojih« otrok – tudi takrat ne, ko naj bi ga na postaji prepoznal nemški vojak, ki je kot otrok bral *Kralja Matjažka Prvega*. Ker mu je bila knjiga tako všeč, naj bi njenemu avtorju še enkrat ponudil možnost rešitve – on pa jo je še enkrat zavrnil in se skupaj z otroki vkrcal na vlak. Od takrat se je za njim izgubila sled: skoraj nobenega dvoma ni, da je bil v taborišču skupaj z otroki ubit.

Ljudje, ki so opazovali odhod Korczakovih otrok iz geta na železniško postajo, pravijo takole: Hodili so v koloni po dva in dva. Oblečeni so bili v svoja najboljša oblačila, vsak od njih je imel s sabo svojo najljubšo knjigo ali igračo. Hodeč skozi mesto so peli, eden izmed njih pa naj bi tudi nosil zeleno zastavo kot simbol vseh otrok. Tako so se uprli nesmiselnosti vojne in brezumnemu ubijanju, v zgodovino pa se je dogodek vpisal kot Korczakov marš.

Janusz Korczak z otroki in osebje Doma Sierot. Foto: neznan.

PRAVOSODJE

OTROŠKO SODIŠČE V SIROTIŠNICI DOM SIEROT

V Korczakovi sirotišnici Dom Sierot je med drugim delovalo tudi otroško sodišče. Vodili so ga otroci in mladostniki, podrediti pa so se mu morali vsi, tako gojenci kot tudi zaposleni. Sodniki so bili voljeni med gojenci, tajnik pa med osebje zavoda. Glavni namen sodišča je bil, da se otroci naučijo odgovornosti za svoja dejanja, pomena razumevanja in odpuščanja, demokratičnega dialoga, državljske in otroške suverenosti, poguma, samonadzora, kreativnosti in individualizma. V Korczakovi sirotišnici je zakon veljal za vse enako, večkrat je bil za svoja dejanja obtožen in obsojen tudi Korczak sam: »V roku šestih mesecev sem bil petkrat obsojen: enkrat, ker sem fantu primazal eno okrog ušes; enkrat, ker sem fanta vrgel iz sobe; enkrat, ker sem otroka poslal v kot; enkrat zato, ker sem užalil sodnika ... te obsodbe so bile pomemben mejnik v mojem dozorevanju v poštenega, po zakonu delujočega učitelja, ki dela v dobro otrok – ne zato, ker jih ima rad, ampak zato, ker obstaja uradno telo, ki jih varuje pred brezvladjem, naključnostjo in despotizmom.«

POLITIKA

SPOROČILO NACIONALNEGA ODBORA MLADIH

»Globoko verjamem, da otroci potrebujejo svoje časnike, takšne, ki jih pišejo sami in v katerih se ukvarjajo z vprašanji, ki se jim zdijo pomembna in zanimiva – samo pravljice in lepe pesmice zanje niso dovolj.« — Janusz Korczak

Leta 2015 je bil pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije ustanovljen Nacionalni odbor mladih, ki je izdal poslanico ravnateljem osnovnih šol in Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Uvodoma so zapisali: »Želimo si sodelovanja, veliko nam pomeni, da nas sogovorniki (odločevalci in drugi odrasli) poslušate in da smo dejansko slišani. V nadaljevanju vam posredujemo nekaj naših sporočil, težav, izpostavljenih v otroškem parlamentu. Prosim vas, da jih preberete, o njih razmislite in jih skušate v kar čim večji meri upoštevati. Hvala!« V sklepah so se pritožili nad nedemokratičnim izborom delegatov in slabo kvaliteto razrednih ur na nekaterih šolah; predlagali so, da se jih na vseh ravneh vključi v debate o stvareh, ki se tičejo otrok; da se v redni učni program vključi več življenjskih vsebin in ekonomsko opismenjevanje; da so v šolah na voljo podjetniški krožki. V zadnjem sklepu so zapisali: »Nacionalni odbor mladih želi sodelovati z Ministrstvom za izobraževanje, šolstvo in šport, saj se skoraj vse naše teme dotikajo izobraževanja in poklicne orientacije, prihodnosti mladih ipd.« (vir: mzym-ljubljana.si)

KULTURA

PARTICIPATORNO GLEDALIŠČE

Participatorno (sodelovalno) gledališče je oblika gledališča, v katerem sodelujejo tudi gledalci. Stik nastopajočih z obiskovalci je lahko zelo bežen – če na primer klepetajo z njimi ob prihodu ali jim med predstavo zastavijo kakšno vprašanje. Lahko jih povabijo na oder in jih vključijo v dogajanje, na primer tako, da jim dajo prebrati kakšno besedilo ali zapeti pesem. Participatorno gledališče velja za angažirano obliko gledališča, se pravi, da se rado ukvarja s političnimi, ekonomskimi ali drugimi pomembnimi vprašanji in da išče načine, kako bi razmislil o teh stvareh spodbudilo tudi pri gledalcih. Obiskovalci so pogosto vabljeni, da debatirajo, volijo ali kako drugače javno izražajo svoje mnenje. Njihova vključenost je navadno bolj pomembna od zgodbe, včasih pa (vnaprej napisane) zgodbe sploh ni in je celotna predstava odvisna od tega, kaj bodo vanjo vnesli gledalci. To pomeni, da se predstava od ene do druge ponovitve lahko spreminja, saj različni gledalci o istih stvareh razmišljajo na različne načine. V *Kralju Matevžku Prvem* igralci vključujejo predvsem otroke: želijo jih spodbuditi k razmisleku o svetu, v katerem živimo, in k temu, da jasno izrazijo svoje mnenje.

RAZVEDRILLO / KRIŽANKA

- 1 Ime otroške kraljice iz predstave *Kralj Matevžek Prvi*.
- 2 Naslov pesmi, ki jo v predstavi poje Klu Klu.
- 3 Kako se s tujko reče ministrskemu predsedniku?
- 4 Priimek koreografa predstave *Kralj Matevžek Prvi*.
- 5 Kaj je bil po poklicu Janusz Korczak?
- 6 Veda o gospodarstvu.
- 7 Kateri pevski zbor nastopa v predstavi *Kralj Matevžek Prvi*?
- 8 Poljsko ime sirotišnice, ki jo je v Varšavi vodil Korczak?
- 9 Ime igralca, ki igra *Kralja Matevžka Prvega*.
- 10 Kdo je napisal besedilo za pesem *Sreča na vrivici*?
- 11 Slovensko ime Korczakovega časopisa za otroke.
- 12 Oblika gledališča, v kateri sodelujejo tudi gledalci.
- 13 V katerem mestu je bila Korczakova sirotišnica za judovske otroke?

Participatorno / Varsava
Partizanski Klu Klu / Royals / Premier / Kecejevic / Svetlana Makarovic / Mali pregled /
Odgovori Klu Klu / Royals / Premier / Kecejevic / Svetlana Makarovic / Mali pregled /

KNJIŽNA POLICA

JANUSZ KORCZAK **KRALJ MATJAŽEK PRVI**

PREVOD **FRANCE VODNIK**. MLADINSKA KNJIGA, 1958.

Roman *Kralj Matjažek Prvi* je prvič izšel leta 1923. Matjažek po nenadni smrti očeta, kralja Štefana, še kot otrok zasede prestol. Po vojni, ki mu jo takoj napovejo tri sosednje države in v kateri Matjažkova vojska zmagaja, poskuša voditi državo tako, da bi bilo zadoščeno potrebam vseh njenih prebivalcev, tudi otrok. Da bi dal besedo tudi njim, ustanovi otroški parlament. Roman je prvič izšel leta 1922; hitro je postal ena največjih poljskih literarnih uspešnic za otroke, kar je še danes. V njem Korczak skozi izmišljeno zgodbo o otroškem kralju govori o sočasnih družbenih razmerjih na Poljskem in svetu ter o nujnosti in možnosti družbenih sprememb. Z vso resnostjo odpira teme, kot so vojna, mednarodna politika, ekonomija in možnost revolucije.

JANIS VARUFAKIS **TA SVET JE LAHKO BOLJŠI – MOJI POGOVORI S HČERKO O EKONOMIJI**

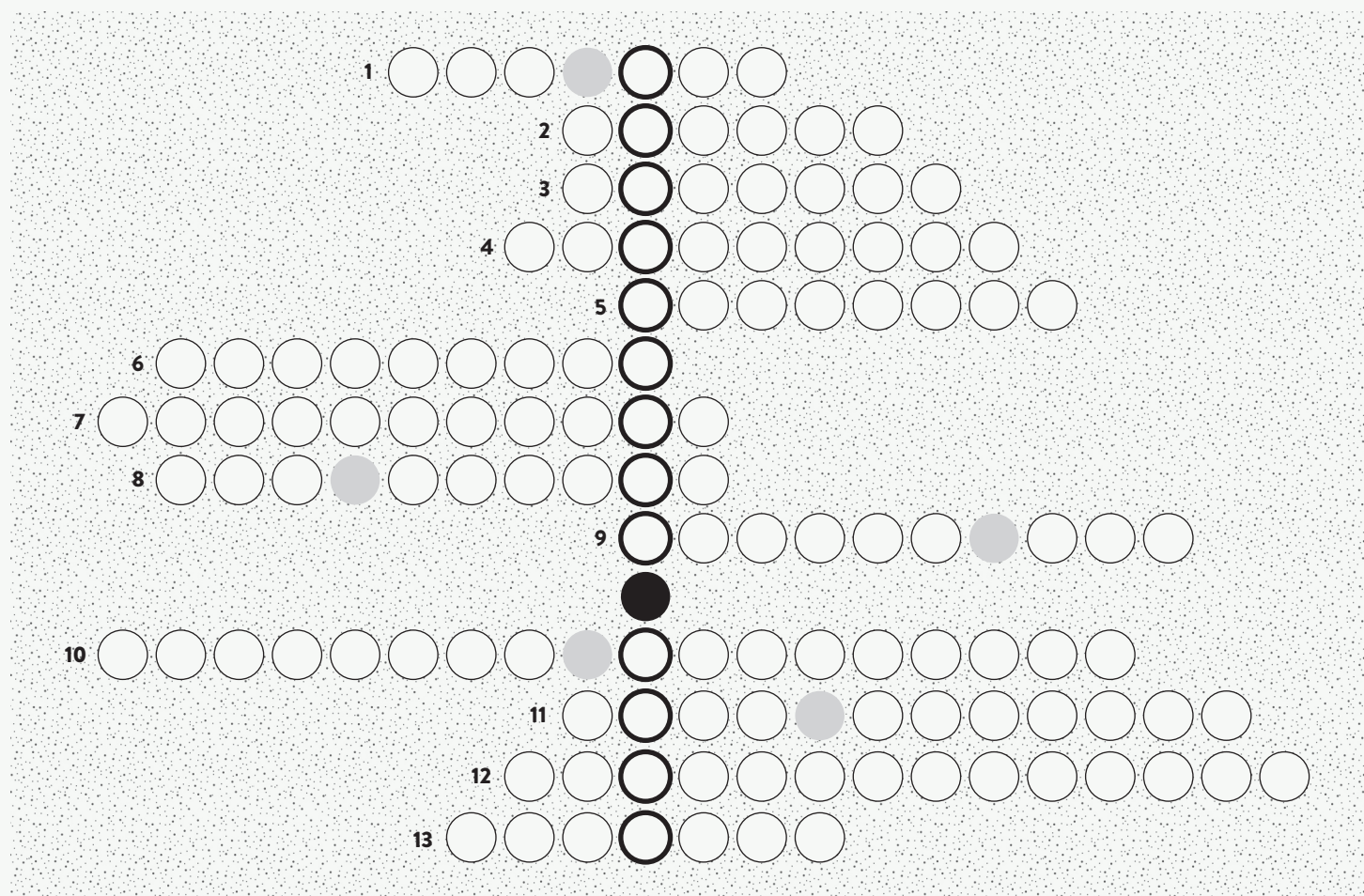
PREVOD **JELENA ISAK KRES**. CANKARJEVA ZALOŽBA, 2016.

Grški ekonomist, predavatelj in bivši finančni minister Janis Varufakis je knjigo *Ta svet je lahko boljši – moji pogovori s hčerko o ekonomiji* napisal v obliki pogovorov s hčerko iz prvega zakona, ki živi v Avstraliji. Knjiga prinaša osnove ekonomije za najstnike, pa tudi starejše bralce. Razlaga ekonomske pojme in procese, ki bi jih moral poznati vsak, pa zgodovino gospodarstva in

Ilustracija iz knjige *Kralj Matjažek Prvi*. Ilustrator: Jerzy Srokowski.

odgovore na nekatera pomembna vprašanja o tem, zakaj je svet urejen tako, kot je, zakaj se pojavljajo finančne krize, kakšna prihodnost se obeta človeštvu in podobno. V knjigi avtor pojasnjuje, zakaj svetu tako pogosto vladata krivica in neenakost, kako se rojevajo finančne krize in kako ukrepati, da se bo svet obrnil na bolje. (vir: www.mladinska.com)

POZIV

Ustvarjalna ekipa predstave *Kralj Matevžek Prvi* poziva otroke in mladostnike, da z njo delite svoje misli o svetu, naši državi, družbeni ureditvi, pravičnosti oziroma nepravičnosti, šoli ... Povejte nam, kaj se vam zdi narobe, kaj bi bilo treba spremeniti, s čim se ne strinjate in kaj predlagate. Pišete nam lahko na mail

(pr@lgl.si), Facebook (Lutkovno gledališče Ljubljana) ali po navadni pošti (Lutkovno gledališče Ljubljana, Krekov trg 2, 1000 Ljubljana). Zraven dopišite svoje ime in starost, veseli pa bomo tudi vaše fotografije. Vaše misli bomo objavljali na Facebook strani Lutkovnega gledališča Ljubljana.